

Stare sorte jabuka "elifanka", "blatnjača", srčika" ...

Na stanariji mi je najljepše u proljeće kad procvjetaju jabuke. Milina je vidjeti ogromne krošnje okićene obiljem cvjetova punih pčela i bumbara, leptire koji oblijeću livade, slušati cvrkut ptica. To jednostavno opija - kaže Gaja

- To je prava jabuka! spontano mi se oteo uzdah kad sam s profesorima Ivicom Bašićem iz Nove Gradiške i Ivanom Dautovićem iz Gunjavaca, velikim zaljubljenicima u stare sorte jabuka, posjetio stanariju (salaš) Gašpara Jagodara Gaje iz Slavonskog Kobaša u Brodskoj Posavini. I sam imam mnogo starih sorti, ali ova me je posebno oduševila. Promjer krošnje joj je oko 24 metara, visina 10-12 metara. Deblo rukama jedva obuhvate dva čovjeka. Puca od jedrine. Lišće i plodovi zdravi. Othrvali se svim vremenskim nedaćama i bolestima koje sve više napadaju voće. Bez prskanja i drugih mjera njege i zaštite.

- To je moj did Gašpar, poznatiji kao Gaša, cijepio početkom tridesetih godina prošlog stoljeća - ponosan je Gaja na svoju "elifanku", vjerojatno jedno od najvećih stabala jabuke u Brodsko-posavskoj županiji.

- Jedne godine daje i do dvije tone plodova, punu manju traktorsku prikolicu. Sljedeće ih bude mnogo manje, jer obilno rađa svake druge.

Prepečena "blatnjača" gali dušu

- Što sa jabukama - pitam domaćina stanarije.

- Dio pokupimo i ispečemo dobru jabukovaču prepečenicu, dio podijelimo onima koji nemaju jabuka, nešto pojedu krave i svinje, a nešto i istrune na zemlji - kaže Gaja. Dodaje da su jabuke stoposto ekološke, jer ne prska. A i poludivlji okoliš bogat šumama, pašnjacima, livadama i šikarama je čist.

Na Gajinoj stanariji vidjeli smo i stara stabla drugih jabuka.

- Ovu je moj otac zvao srčika. Vrlo je zahvalna jabuka. Dugo se može čuvati u zimi, u najobičnijim uvjetima, u običnom podrumu - hvali Gaja čuvenu staru sortu koja se uzgajala u Slavoniji.

Uočavamo veći broj stabala još jedne zanimljive sorte.

- To je "blatnjača". Stanovnici ovog dijela Posavine najviše su je sadili za rakiju. Kada se rakija prepeče dobije se odlična jabukovača. Samo treba odstojati u hrastovom buretu. Žuta kao dukat, gali dušu. Ta stara sorta jabuke odlično uspijeva na ovim prostorima - objašnjava Gaja i savjetuje da je kao staru sortu treba sačuvati.

Zalutali u bajku...

Provlačimo se kroz pomalo zapušteni voćnjak. U njemu buja trava prošarana cvijećem raznih oblika, boja i mirisa. I mnogo ljekovitog bilja: paprena metvica, kamilica, majčina dušica, stolisnik, divlja kupina, šipak, sljez... Na trenutak se čovjek osjeća kao da je zalutao u neku bajku.

Nema strke, nema žurbe, bujno raslinje odmara od svakodnevnih briga...

U starom voćnjaku zapažamo još jednu jabuku ljepoticu.

- To je za mene "kraljica" jabuka. Vrlo je rodna. Ne znam kako se zove. Otac je grančice za cijepljenje donosio iz Bosne gdje smo imali vinograd. Prije me to nije toliko zanimalo, ali sada sam sve više zaljubljen u ta stara stabla koja obilno rađaju. Ta moja "kraljica" dozrijeva krajem rujna. Plodovi su joj crveni, veliki i sočni, slatkasto-kiselkasti. Stablo je zdravo, dobro rodi. Po mnogo čemu posebna jabuka - raspričao se Gaja o svojoj ljubimici.

Pokazuje nam i nekoliko starih sorti krušaka koje je njegov otac također prenio iz Bosne.

- Bosanci je zovu karamut, a mi batve. Dozrijeva u ljeto. I od te kruške pečemo odličnu rakiju. Meni je bolja od viljemovke. Prepečenu kruškovaču jačine 22 grada čuvamo za posebne prigode. Obično je poklanjam doktorima i drugima koji nam pomognu. Nju ne može ni jedna šljivovača nadomjestiti. Sa dva velika stabla karamuta prikupio sam oko 600 kilograma krušaka.

Otac se odmarao pod krošnjama

- Na stanariji mi je najljepše u proljeće kad procvjetaju jabuke, kad se sve naglo budi. Milina je vidjeti ogromne krošnje okićene obiljem cvjetova punih pčela i bumbara, leptire koji oblijeću livade, slušati cvrkut ptica. To jednostavno opija. Moj otac Antun volio se odmarati pod tim krošnjama - prisjeća se Gaja koji uživa na svojoj djedovini.

U razgovor se uključuje i prof. Ivo Bašić, rođeni Kobašanin, veliki zagovornik obnove i očuvanja stanarije.

- Stanarije su bila mjesta gdje su živjeli ljudi, životinje i biljke u jednoj prekrasnoj zaokruženoj prirodnoj cjelini. Na njima su ljudi provodili veći dio života: tamo su radili, spavali, uživali...

Bašić kaže da je u bosanskoj Posavini, nasuprot Slavonskom Kobašu, bilo nastanjeno dosta Čeha koji su mnogo znali o voćarstvu. Iz svoje pradomovine donijeli su razne sorte voća, a Kobašani su ih precjepljivali i sadili na povišene površine, takozvane grede. A Gajin je otac, kaže Bašić, bio jedan od uzornih kobaških seljaka koji je mnogo toga oplemenio. S godinama i Gaja, priznaje, sve više spoznaje vrijednost i ljepotu svoje stanarije, starih voćaka, prirode u kojoj uzgaja svinje, ovce i krave. I punine koju čovjek osjeća i doživljava. Ondje se, kaže, diše punim plućima. Zato Gaja svake godine proširuje mladi voćnjak. Opet sadi stare sorte i na divljim podlogama. I čuva svoju stanariju od propadanja.

Vjeko Hudolin

